

Ayrımcılık İçin Yeni Yöntemler: Kudüs'te Yerel ve Merkezi İdarenin İşbirliği

*

New Methods Of Discrimination:
Collaboration Of Local And Central Governments In Jerusalem

Esra Bakkalbaşıoğlu

Özet

Yüzyılın en uzun süren çatışması olan İsrail-Filistin çatışmasının ana amacı alan üzerinde hakimiyet sağlamak. Bu amaç doğrultusunda çeşitli araçlar kullanılarak alanı yeniden yaratmak ve dolayısıyla o alanda kimlerinin ne şekilde yaşayacağına karar verme üstünlüğünü ele geçirmek büyük önem teşkil ediyor. Bu açıdan bakıldığında zaman bu mücadelenin en hareketli cephelerinden biri de Kudüs şehri. Kutsal ve paylaşılamayan şehir Kudüs'te kimlerin, ne şekilde yaşayacağına tek taraflı olarak karar vermek isteyen İsrail, merkezi hükümetin politikaları ve şehir belediyesinin araçlarını bir araya getirip imar ve iskan izinleri, kimlik kartları ve duvarın yolu ile hem kenti hem de kentteki ötekileri yeniden yaratmaya çalışıyor.

Anahtar Kelimeler: Batı Şeria Duvarı, Kudüs, imar, Filistin, İsrail, kimlik kartı, belediye

Abstract

One of the main aims of the long-lasting conflict of the century is the one between Israel-Palestine. The basic aim of both parties is to have domination over the space. To achieve this ultimate aim, it is vital for them to shape and reshape the land and to have the authority to decide who will live on it and how. From this perspective, Jerusalem is one of the main fronts of the conflict. Israel wants to make an one-sided decision on who will live in Jerusalem, the holy and indivisible city, and how. The political aims of the government is combined with the technical tools of the municipality in the construction and settlement permits, the identity cards and the path of the wall issues. In this way, they try to reshape the city and its urban others.

Keywords: West Bank Wall, Jerusalem, construction, Palestine, Israel, Identity Card, municipality

Giriş

Hükümetler ve merkezi yönetimler siyasal yapılar olarak görülmelerine rağmen, yerel yönetimler genellikle bu alanın dışında tutulmaktadır. Bu durum, yönetimin yerelleşmesiyle paralel olarak siyaset yapma ekseninden hizmet verme eksenine doğru bir kaymanın yaşandığı şeklindeki genel kabulden kaynaklanmaktadır. Tam da bu nedenle, belediyeler ve daha küçük yönetim birimleri tarafından kullanılan araçlar siyasal süreçlerin dışında görülmektedir. Vatandaşla ilişkilerini hem eylemsel hem de söylemsel düzeyde daha çok hizmet alma/verme şeklinde kuran bu birimlerin sunduğu hizmetlerin dağılımının ne kadar siyasal olduğu genellikle göz ardı edilmektedir. Hâlbuki farklı bir açıdan bakıldığında, yerel yönetimler aracılığıyla kentlerde uygulanan siyasetin, gücünü doğrudan doğruya yaşama alanı üzerindeki hâkimiyetinden aldığı görülecektir. Zira yaşama alanının sınırlarının belirlenmesinde, neyin ve kimin içeride ya da neyin ve kimin dışarıda kalacağını saptanmasında ve içeride kalanların ne şekilde ve nerelere dağılacaklarının tespitinde yerel yönetimler, merkezi idarenin bile hiçbir zaman yapamayacağı kadar doğrudan bir şekilde bireylerin yaşamına müdahale edebilmektedir. Salt bu müdahale gücü bile, yerel yönetimler eliyle yürütülen ve ilk bakışta basit, teknik düzenlemeler gibi gözükken işlerin ardında yatan siyasal amaç ve araçların daha dikkatli bir okumasını gerekli kılmaktadır. Kudüs, tüm dünyanın gözünün üzerinde olduğu kutsal ve paylaşılamayan kent, yerel yönetimlerin siyasal bir güç olarak nasıl hareket ettiklerinin ve hangi araçları işlevselleştirdiklerinin güzel bir örneğidir. İsrail merkezi hükümetine bağlı olan Kudüs Belediyesi eliyle Filistinli Araplara karşı yürütülen proje iki ayak üzerinden ilerlemektedir. Bu ayaklardan biri, sınırların tekrar çizilmesi ve buna bağlı olarak içeride ve dışarıda kalanın tek tarafı bir iradeyle yeniden belirlenmesi; diğeri ise içeride kalanların kontrol altında tutulması, dışarıdakilerden uzaklaştırılması ve hatta kenti terk

etmesi için üretilen imar, iskân ve kimlik belgesi politikalarıdır. Yerel yönetim eliyle ve onun araçları vasıtasıyla yürütölen bu stratejileri anlamak için öncelikle Kudüs Belediyesi'nin tarihçesine kısaca göz atmakta yarar bulunmaktadır.

1. Kudüs Belediyesi: Nerede-Ne Zaman?

İsrail Devleti, 1948 yılında İngiliz mandasının sona ermesi ile resmi olarak kuruldu. Hemen akabinde gelen Arap-İsrail Savaşı sonrasında yapılan ateşkes antlaşması ile İsrail idaresi altında kalacak topraklarla Ürdün idaresi altında kalacak olan Arap topraklarını ayırmak için bir sınır çizildi. 1949 yılında ilan edilen ve bugün uluslararası arenada 'Yeşil Hat' olarak anılan bu hattın batısında kalan topraklar yeni kurulan İsrail devletine, doğusunda yer alan topraklar ise Araplara aitti. Batı Şeria ve Doğu Kudüs de Arap toprakları içerisinde yer alıyordu. Aslında daha 1947 yılında, yani İngiliz manda rejimi sona ermeden önce, Birleşmiş Milletler 181 Numaralı Genel Kurulu Kararı uyarınca toprakların İsraililer ve Filistinliler arasında bölünmesi öngörölmüştü. O dönemde bu plan İsrail tarafınca kabul edilirken, Filistin Arap Yüksek Komitesi tarafından reddedilmişti. 1948 Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler sürece yeniden dâhil oldu ve Yeşil Hat'ın çizilmesinde de gözlemci olarak rol oynadı. Sonrasında bu hattı iki toplumu ayıran resmi sınır olarak kabul etti. Bu nedenledir ki, bugün halen uluslararası arenada iki toplumu ayıran sınır olarak Yeşil Hat kabul edilmekte ve hattın ihlali uluslararası suç sayılmaktadır. 1967 yılında gerçekleşen Altı Gün Savaşı sırasında İsrail ordusu Golan Tepeleri'ni, Doğu Kudüs de dahil olmak üzere Batı Şeria'yı, Gazze Şeridi'ni ve Sina Yarımadası'nı ele geçirdi. Bu tarih itibarıyla, her ne kadar uluslararası anlamda kâğıt üzerindeki geçerliliğini koruyor olsa da, Yeşil Hat'ın ayırıcı rolü *de facto* olarak sona ermiş oldu. İsrail, aynı yıl Kudüs Belediyesi'nin sınırlarını, Doğu Kudüs'ü ve Batı

Şeria topraklarının bir kısmını içine alacak şekilde yeniden çizdi. Böylece, her ne kadar bölgenin kaderi uluslararası arenada belirsizliğini koruyor olsa da Doğu Kudüs'te ve Batı Şeria'nın yeni çizilen Kudüs Belediyesi sınırları içerisinde kalan bölümlerinde yaşayan Filistinli Araplar, kendilerini *de facto* olarak İsraili belediyenin idaresi altında buldular. 30 Temmuz 1980'de Kudüs Kanunu olarak da bilinen "Temel Kanun: Kudüs, İsrail'in Başkenti" Knesset'te kabul edildi. İlk maddesinin içeriği "Kudüs, tüm ve birleşik olarak İsrail'in başkentidir" şeklinde olan bu kanun uyarınca, 1967'de ele geçirilen toprakları kapsayacak şekilde, tüm Kudüs İsrail'in başkenti olarak kabul edildi. Bu kanun, uluslararası düzeyde hiçbir zaman kabul görmedi. Aynı yıl Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, her ne kadar bağlayıcılığı olmasa da, aldığı bir karar ile kanunun geçersiz olduğunu ilan etti ve Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerden şehirdeki diplomatik temsilciliklerini geri çekmelerini istedi. Ancak 1980'de dile getirilmiş olmasına rağmen, aslında 1967 itibarıyla Kudüs zaten tek bir idari sistem altında yönetilmeye başlamıştı.

İsrail devletinin bölgedeki askeri hedefi, mümkün olduğunca fazla toprak elde etmek ve bu topraklar üzerinde en az sayıda Filistinli Arab'ın yaşamasına müsaade etmek şeklinde özetlenebilir. Bu amaç doğrultusunda İsrail'in kullandığı belli başlı siyasal araçlardan birisi de mimari planlama ve şehir planlamacıdır. Batı Şeria içerisindeki İsrail yerleşimleri, Gazze'nin duvarlarla çevrilmesi ve son olarak da Batı Şeria Duvarı¹ bu siyasetin örnekleri arasında sayılabilir. Bu bağlamda, belediye ve merkezi idarenin siyasal amaçları doğrultusunda ortaklaşa kullan-

¹ Bu makalede Batı Şeria Duvarı olarak adlandırılan yapı İsrail resmi kaynaklarında 'Ayrılık Çiti' (separation fence), Filistin kaynaklarında ise 'Batı Şeria Duvarı' (The West Bank Wall) veya 'Ayrımcılık Duvarı' (apartheid wall) adıyla geçmektedir. Bu makalede yapının Batı Şeria Duvarı olarak adlandırılmasının nedeni Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Adalet Divanı gibi kurumların yayımladıkları belgeler ve verdikleri kararların metinlerinde yapıyı bu şekilde adlandırmaları nedeniyle, yapının uluslararası arenada Batı Şeria Duvarı olarak bilinmesidir. Makalenin devamında yapının Kudüs'te inşa edilen kısmı için ise Kudüs Duvarı terimi kullanılacaktır.

diğı üç teknik araçtan bahsetmek mümkündür: İmar izni ve imar şemaları, belediye sınırları dâhilinde yaşayanlara dağıtılan kimlik kartları ve bunlarla paralel olarak ilerleyen Kudüs Duvarı projesi.

2. Kudüs'te İmar ve İskân Siyaseti

Kudüs'e sahip olma mücadelesi, daha önce de belirtildiği üzere, İsrail'in Altı Gün Savaşı'nın hemen akabinde belediye sınırlarını Doğu Kudüs ve bir miktar Batı Şeria toprağını da içine alacak şekilde çizmesiyle başladı. Filistinlilerin doğum oranının İsraililerden yüksek olması nedeniyle, salt toprak kazanımı, Kudüs'ü büyük çoğunluğu İsraililerden oluşan bir İsrail şehri yapmak için yeterli olmadı. Dolayısıyla toprak kontrolünün yanı sıra, hem İsraililerin hem de Filistinlilerin mevcut nüfuslarını ve gelecekteki nüfus artışlarını da kontrol etme ihtiyacı ortaya çıktı. Kudüs Belediyesi, hükümet ile koordineli bir şekilde demografik bir politika oluşturmaya ve bu doğrultuda çeşitli düzenlemeler yapmaya başladı. Nüfus dengelerinin istenilen şekle getirilmesi için, bir yandan kentteki Yahudi nüfusu arttırmak, diğer yandan da Arap nüfusu mümkünse azaltmak, mümkün değilse de sabit tutmak gerekiyordu. Bu amaca ulaşmak için imar izinleri de, teşvikler gibi, politik bir araç haline dönüştürüldü. Ayrıca bölgedeki ve dünyanın farklı yerlerindeki İsraililere Kudüs'e gelmeleri ve yerleşmeleri için çağrılar yapıldı. Gelen kişilere ucuz ev kredisi verilmesi gibi avantajlar sunuldu ve şehre yerleşim daha cazip hale getirildi (Dumper, 1997: 73). İsraililerin ev ve arsa sahibi olmaları devlet eliyle teşvik edildi. Kentteki İsraili nüfus bu şekilde artırılmaya çalışılırken, Filistinliler için ise tam tersi politikalar uygulandı. 1993 yılında belediyede şehir mühendisi olarak görev alan Elinoar Barzacchi, hükümetin şehirdeki nüfus oranını yüzde 28 Arap, yüzde 72 Yahudi şeklinde tutmak istediğini ve bu hedefe ulaşmak için belediye olarak çeşitli iskân kısıtlamaları getirdiklerini belirtmektedir (Weizman,

2007: 277). 1974 yılında bölge bir planlama alanı ilan edildi ve bölgenin gelişimi ile nüfus artışı hakkında bilgi sahibi olunması amacıyla, herhangi bir uygulama öncesinde Kent Planlama Şemaları'nın (KPŞ) hazırlanması şart koşuldu. Bu kuralın uygulamaya konulması ile şeması henüz çizilmemiş bölgeler için imar izni alınması imkânsız hale geldi/getirildi. Tek başına bakıldığında, tamamen teknik bir uygulama olarak ele alınabilecek bu şemalar, farklı bölgeler için farklı sürelerde hazırlanması nedeniyle, bürokrasinin elinde ayrımcı bir politik araç olarak işlev kazandı. İsrail mahalleleri için şemalar hızla tamamlanırken, Arap mahalleleri için ilk şemaların hazırlanmasına ancak 1983 yılında, yani projenin uygulamaya geçirilmesinden tam dokuz yıl sonra başlandı ve 1995 yılına gelindiğinde bu şemaların sadece yedi tanesi onaylanabilmişti (Dolphin, 2006: 139).

Filistinlilerin yaşadığı Doğu Kudüs'te, imar izinlerinin kısıtlanmasına bir de hızla artan nüfus eklenince, Arapları doğrudan etkileyen üç sonuç ortaya çıktı. İlk olarak, nüfustaki artışla birlikte artan barınma talebi ve statik kalan arz nedeniyle Doğu Kudüs'teki ev fiyatlarında büyük artışlar meydana geldi. Kısıtlı iş olanakları ve dolayısıyla gelir düzeyinin yüksek olmaması nedeniyle, birçok aile bu artışa ayak uyduramayıp belediye sınırları dışına taşınmak zorunda kaldı. İkinci olarak, aynı nedenlerden dolayı hanelerde yaşamak zorunda kalan kişi sayısı arttı, yaşam standartları düştü. Evlere sığılamaması ve artan kiralara nedeniyle, birçok iş yeri de eve dönüştürüldü ve bölge ekonomisi bundan olumsuz yönde etkilendi. Son olarak da, birçok Doğu Kudüslü imar iznini beklemeden inşaat yapmaya başladı. Bu durum, Doğu Kudüs'te inşa edilen birçok yapıyı kaçak statüsüne düşürdü. Zaman zaman medyada da geniş yer bulan Doğu Kudüs'teki toplu yıkımların en önemli nedenini de bu durum oluşturmaktadır.

1983 sonrasında Arap mahalleleri için de planlama şemalarının hazırlanmaya başlaması da sorunları çözmedi. İlk önce şemaların hazırlan-

maması ve dolayısıyla imar izninin verilmemesi şeklinde cereyan eden ayrımcı politikalar, bu sefer de çizilen planlar uyarınca Arap mahallelerinin büyük oranda yeşil alan olarak düzenlenmesi nedeniyle aynı akıbeta uğradı. Mesela Doğu Kudüs'te yer alan bir Arap mahallesi olan Nu'man Mahallesi için hazırlanan planlar uyarınca, bölgenin büyük bir kısmı yeşil alan olarak düzenlenmiş ve bu nedenle imara kapatılmıştı. Ancak Araplara imar izni verilmeyen ve yeşil alan olarak belirlenen bu yerler, sonraki yıllarda yeni bir Yahudi yerleşiminin inşaatı için imara açıldı (Dolphin, 2006: 118). Dolayısıyla kâğıt üzerinde masum gözükebi-len imar izinleri, son derece ayrımcı politikalar haline dönüştürölüp, kentteki İsraili nüfusu arttırmak ve Filistinli nüfusu azaltmak için kullanılabilirdi. Bu politikalar, bir yandan belediye sınırları dışına taşınan Filistinlilerin sayısını artırırken, diğer yandan da gitmeyip kalmayı tercih edenlerin eskiye oranla daha kötü şartlarda yaşamasına neden oldu. İmar izinleri üzerinden yürütölen iskân politikalarına paralel ilerleyen ve dünyanın en pahalı mimari projelerinden olan Batı şeria Duvarı bahsedilen ayrımcı politikalara ve nüfus stratejilerine bir yenisini daha ekledi.

3. Filistinliyi Filistinliden Ayırma Projesi: Kudüs Duvarı

İsrail ve Batı şeria'yı birbirinden ayıracak bir duvar inşa etme fikri, ilk kez 1999 yılında dönemin İsrail Başbakanı Ehud Barak tarafından dile getirildi. Bu tek taraflı ayırma planı, Temmuz 2000'de Camp David görüşmelerinin sona ermesiyle birlikte daha da fazla destek kazandı. 2002 yılında dönemin başbakanı Ariel Sharon tarafından çizilen ilk yol haritası uyarınca, hem batı hem de doğu tarafından olmak üzere Batı şeria'nın yarısı fiilen İsrail kontrolüne giriyor ve belli başlı Batı şeria şehirlerinin etrafı duvarlarla kuşatılıyordu. Tüm bunların yanı sıra, plan uyarınca Batı şeria toprakları hem havadan hem de stratejik tepelerden kontrol

altında tutulacaktı. Birleşmiş Milletler kararlarını hiçe sayan bu plan karşısında uluslararası kamuoyu harekete geçti. Birleşmiş Milletler, Uluslararası Adalet Divanı ve diğer birçok uluslararası örgüt bu öneriyeye karşı global düzeyde çeşitli kampanyalar başlattılar. Aynı yılın nisan ayında İsrail hükümeti duvarı inşa etme görevini İsrail Savunma Bakanlığı'na verdi. Bakanlık ilk plan üzerinde çeşitli oynamalar yaptı ve hazırlanan yeni güzergah doğrultusunda projenin mümkün olduğunca hızlı ve etkili şekilde hayata geçirilmesine karar verdi.

Duvarın temel amacı İsrail ve Filistin şehirlerinin toplumsal alanlarını birbirinden ayırmak ve Filistinlilerin İsrail'e ait olduğu iddia edilen topraklara izin almadan girebilmelerini engellemektir. Yapı çok katmanlı ve farklı bölgelerde farklı şekiller alan bir niteliktedir. Özellikle büyük Filistin şehirlerinin olduğu yerlerde katı ve yüksek bir duvar niteliği taşıyan yapı, kırsal bölgelerde daha çok bir çit ve çevresindeki engeller bütünü olarak projelendirilmiştir. Yapı Kudüs'te yüksekliği altı ila sekiz metre arasında değişen bir duvar olarak inşa edilmiştir. Batı Şeria Duvarı üç aşamalı olarak planlanmıştır. Bunlardan ilki 'Aşama A' olarak adlandırılan ve özellikle Batı Şeria'nın kuzey bölümünü ve Kudüs'ü içine alan bölümdür. Aşama A, resmi olarak 2003 yılında tamamlanmıştır. 26 Şubat 2004 tarihinde, Kudüs'ün kuzeybatısında bulunan birçok köy, duvarın güzergâhının değiştirilmesi için İsrail'deki Yüksek Adalet Divanı'na dava açmıştır. Divan, 30 Haziran 2004 tarihinde açıkladığı kararda, duvarın toprak ilhak etmek için kullanılmayacağını belirtip, güzergâhın tekrar elden geçirilmesini istemiştir. Bunun üzerine, İsrail hükümeti 2004 Eylül ayında güzergâhta bazı değişiklikler yapmış ve yeni plan 20 Şubat 2005 tarihinde onaylanmıştır. Karar birçok bölgede değişikliklere neden olurken, Kudüs bölgesinde Duvar güzergâhı büyük ölçüde aynı kalmıştır. Bu durum, Filistin halkı için olumlu bir değişiklik yaratması bir yana, ilk plan uyarınca duvarın doğusunda kalan bazı İsrail yerleşimlerinin de batı tarafında kalmasına yol açmıştır.

Genel olarak bakıldığında, Kudüs Duvarı 1967 yılında ilhak edilen ve çizilen belediye sınırları içerisinde kalan alanı içerecek şekilde tasarlanmıştır. Yani Batı Şeria'nın diğer noktalarında Arapları ve Yahudileri ayırma amacı güden bu duvar, konu Kudüs olduğunda, Doğu Kudüs'ü de kapsayacak şekilde planlanmış ve Kudüs'ü Batı Şeria'nın geri kalanından ayırma amacını gütmüştür. Aslında yapılan şey tam olarak Arap Doğu Kudüs ile Arap Batı Şeria arasında bir duvar inşa edilmesi ve böylece Kudüs'teki Filistinlilerin Batı Şeria'dakilerden ayrılmasıdır. Bu noktada, İsrail'in duvarın gerekliliğini kanıtlamak için sık sık dile getirdiği Filistinli intihar bombacılarının İsraili hedeflere saldırılarını azaltma iddiası geçerliliğini büyük oranda yitirmektedir. Zira Kudüs'teki duvar, Filistinlileri İsraililerden değil, diğer Filistinlilerden ayırmaktadır. Duvar ve Kudüs Belediyesi sınırlarının örtüşmediği iki nokta bulunmaktadır. Bunlardan biri, belediye sınırlarının dışında kalan ve Batı Şeria'nın içlerine dek uzanan ve henüz inşaatı bitmemiş olan bir İsrail yerleşimidir: Ma'ale Adumim. Diğeri ise 1967 yılında çizilen belediye sınırlarının içinde olan, ama inşaat sürecinde duvarın dışında bırakılan A'keb ve the Shua'fat Filistin mülteci kamplarıdır. Daha önce belediye sınırlarına dâhil olmayan Ma'ale Adumim, duvarın batı tarafına, yani Kudüs içerisine alınmakta ve böylece *ad hoc* olarak Kudüs şehrinin bir parçası haline gelmektedir. Kamplar ise duvarın doğusunda, yani Kudüs dışında bırakılmaktadır. Duvar yolu ile belediye sınırı arasındaki bu sapmalar, daha önce de belirtilen 'çok toprak az Filistinli' tezini destekler niteliktedir. Bir yandan Ma'ale Adumim yerleşimindeki İsraililer duvarın batı tarafına alınırken, diğer yandan kalabalık nüfuslara sahip Filistin mülteci kampları şehir sınırları dışında bırakılmaktadır. Bu şekilde arzulanan demografik oranların tutturulmasına bir adım daha yaklaşılmaktadır.

Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi tarafından 2009 Haziranında açıklanan verilere göre, tüm Batı Şeria bariyeri inşaatından doğrudan etkilenecek olan toplam 81 Filistin topluluğunda yaşayan in-

san sayısı 411.000 kişidir. Bu Filistin topluluklarının 225.000 kişilik nüfusa tekabül eden 21 tanesi Doğu Kudüs'te yer almaktadır. Bu da, Batı Şeria Duvarı'nın inşaatından doğrudan ve olumsuz olarak etkilenecek her iki Filistinliden birinin Doğu Kudüs'te yaşadığı anlamına gelmektedir.

4. Bir Siyasal Araç Olarak Kimlik Belgesi

Kudüs Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan Filistinli Araplar, Batı Şeria ile Gazze Şeridi'nde yaşayanların kimliklerinden farklı olarak Kudüs Kimliği adı verilen bir kimlik belgesine sahiptirler. 1991 yılına kadar kimlik belgelerinin farklı olması, uygulamada herhangi bir anlam taşımıyordu. Batı Şeria'nın Kudüs'e yakın yerlerinde yaşayan Filistinliler, önceden olduğu üzere, eğitim, sağlık, iş ve benzeri birçok ihtiyaçlarını karşılamak için gün içinde şehre istedikleri zaman girip çıkabiliyorlardı. Fakat 1991 yılı itibariyle şehre girişlerde kısıtlamalara başlandı. Bu kısıtlamalar 2000 yılında başlayan ikinci İntifada ile birlikte daha da arttı ve ilk önce çeşitli fiziksel engellerle ve son olarak duvarın inşa edilmeye başlanması ile en üst noktasına ulaştı.

Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi'nin 2008 Temmuz ayında açıkladığı verilere göre, Doğu Kudüs'te bulunan toplam 9 geçiş noktasının hiçbirisi yıl boyunca açık tutulmamakta, sadece dönemsel olarak açılmaktadır. Kudüs kimliği taşımayanlar için bu kapılardan şehre girmek neredeyse imkânsızdır. Zira giriş izni için öncelikle Kudüs içerisinde bulunan bir ofise başvuru yapmak gerekmektedir. Yani Kudüs'e yasal giriş izni almak için, önce şehre yasadışı yollarla girip başvuru yapmak gerekmektedir (Sorkin, 2005: 125). Bu nedenle, duvar Doğu Kudüs'te ve Batı Şeria'da yaşayan ve birlikte iş yapan veya birbirleriyle ticaret yapan Filistinlileri birbirinden ayırarak bölge ekonomisine büyük darbe indirmektedir. Ekonomik etkilerinin yanı sıra, duvar Kudüs'e ya-

kın bölgelerde yaşayan Batı Şerialılar için eğitim kurumlarına, hastanelere, kültür-sanat etkinliklerine ulaşımı da engellemektedir. Bu nedenle, Kudüs kimliği taşıyan, ama zamanında belediye sınırları dışına taşınmış olan Filistinliler, duvarın inşa edilmeye başlanmasıyla beraber şehir merkezine geri dönmeye başlamıştır (Dolphin, 2006: 129). Bu durum emlak fiyatlarını iyice tırmandırırken, aynı zamanda bölgeyi daha da kalabalık ve fakir bir hale getirmiştir. Zira bazı aileler işlerini ve topraklarını geride bırakıp, haklarını kaybetmemek adına şehre geri dönmüşlerdir (Sorkin, 2005: 115). Kudüs'e bu şekilde geri dönenler dışında, Kudüs kimliği taşımamalarına rağmen, Kudüs'te yaşayan ve çalışanlar da bulunmaktadır. Tüm bunlarla birlikte, aynı aileden farklı kimlikler taşıyan insanların olması da durumu iyice karmaşık hale getirmektedir. Kimlik belgesi politikaları, duvarın inşa edilmesi ve imar politikaları ile birleşince, ortaya temel insan haklarını yok sayan ayrımcı bir siyasal düzen çıkmaktadır.

Sonuç

Kudüs kenti ve belediyesi, konvansiyonel savaşın, toplu kıyımların ve sürgünlerin pek de kabul görmediği günümüz toplumlarında sürgün, ayrımcılık ve nüfus siyasetlerinin nasıl daha teknik kisveler altında yürütüldüğünün bir örneğidir. İlk önce imar ve iskân politikaları ile başlayan, sonrasında duvarın inşa edilmesiyle ve kimlik politikalarının sıkılaştırılmasıyla devam eden bu siyaset, temelinde Filistinli Araplar için hayatı çekilmez kılmayı ve sessizce yapılacak göçü kaçınılmaz hale getirmeyi amaçlamaktadır. Kudüs örneğinde ötekileştirme politikalarına yönelik olarak da alınacak çok ders bulunmaktadır. Batı Şeria'nın diğer bölgelerinde *öteki*yi dışlayan irade, Kudüs'te *öteki*yi kendi sınırları içerisinde tutmaktadır. Filistinlilerin şehri terk etmeleri için fiili ya da fiziksel bir zorlama yapılmamakta, ancak hayat onlar için çekilmez kılınarak kendi

istekleriyle gitmeye teşvik edilmektedir. Bununla paralel şekilde, içeride ve dışarıda kalan *ötekiler* birbirlerinden koparılmakta ve böylece daha güçsüz, bir araya gelme ve beraber direnme olasılığı daha az yeni bir *öteki* inşa edilmeye çalışılmaktadır. Bu siyasetin iki olası sonucu olabilir, ya gerçekten Batı Şeria ve Doğu Kudüs birbirinden iyice kopacak ya da direniş devam edecektir. Bu soruya verilecek cevap, bölgedeki yeni siyasal dengelerin nasıl olacağını ve İsrail-Filistin mücadelesinin bundan sonra evrileceği yönü de belirleyecektir.

KAYNAKÇA

- Dolphin, R., (2006), *The West Bank Wall: Unmaking Palestine*, London: Ann Arbor.
- Dumper, M., (1997), *The Politics of Jerusalem Since 1967*, New York: Columbia University Press.
- Sorkin, M., (2005), *Against the Wall*, (New York: The New Press.
- Weizman, E., (2007), *Hollow Land: Israel's Architecture of Occupation*, London: Verso.
- Ministry of Defense, Security Fence Online, Available [online]:
“<http://www.securityfence.mod.gov.il/Pages/ENG/operational.htm>”, Accessed 20 March 2009.
- B'tselem, The Israeli Information Center for the Human Rights in the Occupied Territories “http://www.btselem.org/english/Separation_Barrier/Statistics.asp”, Accessed 10 November 2010.
- B'tselem, The Israeli Information Center for the Human Rights in the Occupied Territories “http://www.btselem.org/english/Separation_Barrier/Statistics.asp”, Accessed 10 November 2010.

Esra Bakkalbaşıoğlu: 1983 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasay Lisesi'ni ve Boğaziçi Üniversitesi Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü bitirdi. Aynı bölümde 2009 yılında tamamladığı master çalışması kapsamında “Duvar ve Şiddet İçermeyen Duvar Karşıtı Hareketler: İsrail-Filistin Politikasındaki Değişimi Anlamak” başlıklı bir master tezi yazdı. “Mekanar: Mekan Araştırmaları” (www.mekanar.com) internet sitesinde siyaset ve mimarlık ilişkisi üzerine çeşitli yazıları yayımlanan Esra Bakkalbaşıoğlu Temmuz 2009'dan bu yana Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) Demokratikleşme Programı'nın kadrosunda yer almaktadır.